

danne sig et fyldestgørende Skøn; men det er Hensigten i de kommende tre Aar at foretage Undersøgelser paa en anden Lokalitet, ved hvilke det forhaabentlig vil være muligt at tilvejebringe tilstrækkelig Materiale til at belyse disse og nogle andre Spurvefugles Yngleforhold.

Nedenfor bringes en Oversigt over hvert enkelt Aar samt en samlet Opstilling for 1942—44:

		<i>1942</i>		
13 Reder	54 Æg	32 Unger		20 udfløjne
		<i>1943</i>		
33 Reder	145 Æg	100 Unger		99 udfløjne
		<i>1944</i>		
25 Reder	98 Æg	58 Unger		34 udfløjne
		<i>1942—44</i>		
71 Reder	297 Æg	190 Unger		133 udfløjne

(1942 blev 7 Reder paabegyndt eller fuldendt uden at blive benyttet, 1943 5 Reder og samme Antal i 1944).

Til Slut gives en samlet Oversigt over det relative Antal Unger, der er blevet flyvefærdige i de respektive 3 Aar.

	Relativ Mængde udfløjne Unger		
	1942	1943	1944
Af samlet Antal Unger	62,5 %	99,0 %	58,6 %
Af samlet Antal Æg	37,0 %	68,3 %	34,7 %

Uddrag af GAMST PETERSENS ornithologiske Optegnelser. (1875—1892).

Ved CHR. KRÜGER.

Af Dr. phil. FINN SALOMONSEN blev jeg i Sommeren 1943 gjort opmærksom paa, at der paa Zoologisk Museum fandtes nogle ornithologiske Dagbøger af afdøde cand. pharm. E. M. GAMST PETERSEN. Da han fandt, at disse Dagbøgers Indhold

havde Krav paa Interesse, foreslog Dr. SALOMONSEN mig at gaa dem igennem og eventuelt offentliggøre et Uddrag af dem.

Jeg har nu haft Lejlighed til at gennemse Optegnelserne. De bestaar af en omhyggeligt ført Dagbog og en Bog, hvori samtlige Optegnelser for Aarene 1875—1887 er sammenstillede under de respektive Arter. Dagbogens tæt beskrevne Sider omfatter Aarene til 1892 og skildrer GAMST PETERSEN's Ekskursioner og hans Oplevelser som Ornitholog, Ægsamler og Jæger, og Side for Side viser den, at GAMST PETERSEN har været en kyndig og ivrig Ornitholog, som tilbragte sin Fritid paa daglange Ekskursioner, der ofte gik over Strækninger paa 30—40 km.

Desværre har jeg ikke kunnet skaffe mig mange Oplysninger om GAMST PETERSEN's personlige Forhold. Han er født i Aarhus 1852 og blev Kandidat 1877. Som Kandidat har G. P. ført en meget omflakkende Tilværelse; fra November 1880 til Februar 1891 har han saaledes været beskæftiget paa ikke mindre end 12 forskellige Apoteker. Mellem de forskellige Ansættelser har der været kortere eller længere Perioder, hvor G. P. ikke havde Beskæftigelse, og i disse Tidsrum har han aabenbart haft Ophold i Aarhus, og det er derfor, at mange Optegnelser stammer fra Aarhusegnen. Jeg har Oplysning om, at G. P. er død 5. Marts 1895, og endelig ligger der i en af Dagbøgerne en Kvittering, som viser, at Viceinspektør HERLUF WINGE i 1907 har købt Bøgerne for Kr. 50,—.

Dagbøgerne giver kun Oplysninger af naturhistorisk Interesse og oplyser f. Eks. ikke, om G. P. har haft nogen Ledsager paa sine Ekskursioner; kun en enkelt Gang omtales det, at en Ekskursion er foretaget i Selskab med A. H. FABER, og da G. P. 26. November 1887 har skudt en Skærpiber (*Anthus spinoletta littoralis*) omtaler han, at Fuglen kom til Dr. med. P. HEIBERGS Samling, men det er alt, hvad jeg kan oplyse om GAMST PETERSENS Tilknytning til samtidige Ornithologer.

Som Følge af sine Ophold i forskellige Egne af Landet fik G. P. Lejlighed til at besøge adskillige ornithologisk interessante Omraader, og Dagbøgerne indeholder Optegnelser om Iagttagelser ved Flade Sø, Ørum Sø og Ørum Klit, Mådstedborg, Store Vildmose, Tipperne, Samsø, Filsø, Hop Sø og Ketting Nor, Skovene ved Ry og Ravn Sø samt selvfølgelig Sko-

vene ved Aarhus og Egaa Fed og Mose og mange andre Steder.

GAMST PETERSEN har været en Naturven, der med aabne Øjne og Øren færdedes i Naturen, hvor ikke ret meget undgik hans Opmærksomhed, saaledes som det fremgaar af følgende Udtog af hans Dagbog:

„4. Juni 1886. Igjennem Skovene ved Brabrand Sø. I Krattet ved Gjellerup var der i 2 Gulbugreder 5 Æg i hver; i en tredje Rede var der 3 Æg. Nærmere Brabrand var der i en Sandgrav en lille Digesvalekoloni. Ved Broen over Aaen fandt jeg i Stor Nælde en Sivsangerrede med 6 frisklagte Æg. 2 Sandterner fløj over mig her, følgende Aaløbet vesterpaa. I Constantinsborg Skov fandt jeg 4 Reder af Havesanger med resp. 5—4—1 og 1 Æg, en fuldført Rede af *Sylvia spec?* (Høgesanger), 2 færdige Gulbugreder uden Æg, Jernspurvens Rede med 6 rugede Æg, Solsort med 6 rugede Æg (Pletterne vare næsten alle samlede paa den butte Ende til en eneste stor Plet), og Bogfinke med 3 Æg. I en Egestub fandt jeg desuden Musvitrede med voxne Unger. Nede ved Søen traf jeg om Aftenen Glenteparret. Ved Jarlsminde fandt jeg Bogfinke med 5 Æg; Hunnen, der laa paa Reden, lod sig som en Sten falde til Jorden og flagrede derfra lige over Jorden, som om den ikke kunde flyve. En lille Falk (*subbuteo?*) iagttog jeg her.“

Som dette tilfældige Uddrag viser, indeholder Optegnelserne en Rigdom af Oplysninger om Redefund og Iagttagelser. Mange af de Arter, som man finder omtalt i Optegnelserne, kan stadig findes paa de samme Lokaliteter, og Oplysningerne om mere almindelige Fugle kan faa Værdi ved Udarbejdelsen af lokalfaunistiske eller zootopografiske Arbejder. Hvad der derimod har særlig Interesse i GAMST PETERSEN's Optegnelser, er Omtalen af de Arter, som siden hans Tid er forsvundet som Ynglefugle eller er aftaget stærkt i Tal. I nogle Arbejder om Havørn, Sort Stork og Ravn har P. SKOVGAARD benyttet G. P.'s Optegnelser, men SKOVGAARD har nøjedes med at anføre Lokaliteterne for de respektive Redefund. Imidlertid synes jeg, at en Del af GAMST PETERSEN's Iagttagelser er af betydelig Interesse, og jeg skal derfor meddele følgende Uddrag*):

Havørn, *Haliaeetus albicilla*. I Skaade Skov, hvor der i flere Aar har ynglet et Par, traf jeg 20. 4. 78 Parret ved Reden. Imellem 8.—20. 8. 79 traf jeg en gammel, hvidhalet Fugl paa „Tipperne“ i Ringkøbing Fjord;

*) Jeg har paa de følgende Sider fulgt Dagbogens systematiske Inddeling og kun tilføjet danske Navne og nugældende videnskabelig Nomenklatur.

tætved laa Rester af en Fiskehejre. 4. 3. 80 var Parret ved Reden i Skaade Skov, og Hunnen laa paa Reden. 17. 3. 80 saa jeg i Fløjstrup Skov en gammel, tidligere benyttet Rede. 25. 3. 80 tog jeg 2 smukke, noget rugede Æg af Reden i Skaade Skov. Reden, der var bygget i Toppen af en høj, tyk Bøg nær ved Stranden, var høj og bred, med tykke Grene nederst og derover tyndere Grene og Kviste, inderst et Lag lange, bløde Straa med enkelte Dun af Fuglen. 6. 4. 80 var Parret borte. 2. 4. 82 i Fløjstrup Skov et Par, og senere henad Aften saa jeg den ene ved Reden i Skaade Skov. 3. 4. 82 om Morgenen begge Ørne ved Reden i Skaade Skov, den ene Fugl sad paa Jorden, hvorfra nogle store Mosflager var borttagne. Reden var foret med et tykt Lag Mos. Nogle Dage senere havde Ørnene forladt Skoven uden at have lagt Æg. Siden den Tid har der ikke ynglet Ørne i den og omliggende Skove. En gammel Skovfoged i Moesgaard Skov har fortalt mig, at der for omtrent 30 Aar siden har ynglet et Par i Moesgaard Skov, og at en Karl engang hentede Ungerne i Dundragt ned; tilsidst blæste Reden ned. 29. 3. 84 fandt jeg et Par ynglende i Kalø Skov paa en rank, grenløs Eg nærved Havet, hvor den skal have boet i mange Aar. Reden var stor og smukt bygget, foret med Tang og Græs; der var 2 svagt rugede Æg i den. Hunnen, der laa paa Reden, fløj først af, da jeg kom hen til Træet. En Stær fløj ud fra Underlaget. I Løbet af Vinteren 1885—86 er Rederne i Skaade og Fløjstrup Skove blæst ned. 10. 4. 86 besøgte jeg Slaaensø, men fandt ikke Havørnen ynglende der længere, vistnok paa Grund af stærk Hugst. 17. 4. 86 laa Hunnen paa Reden i Kalø Skov, men fløj af i god Tid; straks efter kom en Allike frem fra et Hul i Underlaget af Reden og dens Mage kom flyvende til. Under Reden laa en stor Fjerbolle med Næb og Fjer af en *Alca torda*. 3. 5. 86 hørte jeg Ungen pibe ved Reden i Kalø Skov og saa begge de gamle. Da Ørnene var fløjet, kom Allikerne frem fra deres Hul, og senere saa jeg et Par Stære sidde paa Redekanten. 16. 2. 87 fandt jeg i Skoven ved Ravn Sø paa en fremspringende Kol en mægtig Ørnerede i Toppen af en gammel Bøg. 2. og 26. 3. saas Ørnene ved Reden, men da jeg 27. 3. besteg Redetræet, var Reden tom. Midt i Reden laa et pillet Kranium af et Faar.

Glente, *Milvus milvus*. 20. 4. 78 et Par ved Reden i Moesgaard Skov og 22. 4. et Par ved Reden i Thyrestrup Skov, lige ved Hejrekolonien. 27. 3. 80 2 Stk. ved Hørret Skov. 12. 4. 80 et Par i Constantinsborg Skov; 29. 4. laa Hunnen paa Rede i Moesgaard Skov. 15. 4. 82 et Par ved Reden i Vosnæsgaard Skov. 20. 4. 82 tog jeg 3 friske Æg af en Rede i Frijsenborg Lystskov, hvor jeg allerede i Foraaret 76 traf et Par ynglende. Samme Dag tog jeg 3 stærkt rugede Æg af en Rede i Søbygaard Skov; ogsaa her fandt jeg i 1876 et Par ynglende. 22. 4. 82 tog jeg 2 friske Æg af Reden i Vosnæsgaard Skov. Samme Dag fandt jeg et Par ynglende i Amaliegaard Skov og tog af Reden 3 lidet rugede Æg. Reden i Søbygaard Skov var anbragt meget lavt paa en svær Bøg; de andre Reder var anbragt meget højt oppe i gamle Bøge og tildels vanskeligt tilgængelige. De var forede med gamle Klude, Uld, blaa Uldstrømper og Avis-papir. 28. 4. 82 opholdt Parret sig endnu i Thyrestrup Skov, skønt Faber

d. 16. 4. havde taget 4 Æg. 7. 5. 82 var Parret endnu tilstede i Frijsenborg Lystskov. 10. 4. 83 et Par ved Reden i Draved Skov ved Tønder; 22. 4. tog jeg der 4 friske Æg. Reden var anbragt meget lavt paa en svær Bøg inde i en tæt Bevoksning og var foret med gammelt Sækkelærred. 21. 3. 84 saa jeg flere Stk. i Marselisborg, Moesgaard og Fløjstrup Skove, 29. 3. i Kalø Skov. 2. 4. 86 traf jeg Parret i Moesgaard Skov ved en ikke færdig Rede paa en høj Bøg. Da de nu forfulgtes af Ravneparret, frembragte de en høj Piben; senere saa jeg Glenterne forfølge Ravnene, der var kommet Glentereden for nær. 4. 4. 86 traf jeg Parret i Amaliegaard Skov ved Reden, dog ikke den samme som i 82. 18. 4. 86 ingen Glenter i Thyrestrup Skov. 27. 4. 86 tog jeg 3 friske Æg af Reden i Moesgaard Skov; Reden var en temmelig uordentlig Dyrge af Grene og Kviste foret med gamle Klude. Hunnen peb, medens jeg besteg Træet. 8. 5. 87 Glentereden i Ry Nørreskov med 2 rugede Æg. Reden var anbragt lavt og lettilgængeligt paa en mindre Bøg. Den var foret med et Par Sækkelærredsklude. Under Reden laa Levninger af Fisk. 11. 7. 87 var Glentens Unger i Moesgaard Skov fuldvoksne. Den ene Unge sad paa en Gren lige udenfor Reden, den anden paa Redekanten. Den gamle Hun fløj bort fra Reden i god Tid og lod sig derefter ikke se. Hannen saas ikke.

Taarnfalk, *Falco tinnunculus*. Før Restaureringen yngede hvert Aar flere Par paa Aarhus Domkirke, og endnu medens den udvendige Restaurering var i fuld Gang i Halvfjerdserne, traf jeg en Sommer 3 Par ynglende i Murhuller.

Rørhøg, *Circus aeruginosus*. (Nogle Redefund skal anføres): 17. 5. 79 Rede med 5 Æg i et lille Kær udenfor Egelunden (Als). Reden, der stod paa brækkede Dunhammerstængler, var godt bygget af Grene og Kviste med et tykt Lag Straa inderst. 7. 5. 80 Rede i Egaa Mose med 5 lidt rugede Æg. Reden stod paa brækkede Rør og var ret godt bygget af Grene, indeni foret med Straa og Tagrørsblade samt enkelte Dun af Fuglen. 10. 5. 80 Rede ved Brabrand Sø med 1 Æg. 6. 6. 80 ved Brabrand Sø en fortrinlig bygget, stor Rede med 6 Æg i Rørene over Vandet. Den var bygget af mindre Grene med et godt Lag Rør og Straa inderst. 6. 8. 81 traf jeg i Rørene omkring det aabne Vand i Flade Sø en Hun og flere Unger. 19. 5. 82 et Par ynglende paa en utilgængelig Rørholm i Bogensø paa Mols. 23. 5. 82 2 Hunner og 1 Han ved Draaby Sø og 2 Reder uden Æg i Rørene ved Bredden. Sommeren 1886 saas Parrene ved Brabrand Sø og Egaa Mose. 25. 8. 87 2 Par i Bogensø paa Mols.

29. 5. 92 iagttog GAMST PETERSEN i Lundergaards Mose (St. Vildmose) et Rovfuglepar, som han beskriver med følgende Ord: „Hunnens Overgump var hvid, Hannen, som jeg havde stort Held til at iagttage under heldig Belysning ved dens Neddalen paa Jorden, var smuk lysblaa med stor sort Vingespids.“ 29. 5. fandtes 1 Rede med 1 Æg, 5. 6. indeholdt Reden 4 Æg uden Pletter. Reden var bygget af stivt blaagrønt Stargræs nede mellem fodhøjt Ris af Lyng og Pors. 2. 6. 92 iagttog G. P. i „Ryssenshave“ (Mosekrat ved Ny Toftegaard) yderligere et *Circus*-Par med blaa Han og brun Hun og 9. 6. fandt han denne Rede „i det alenhøje Mosekrat“. Reden indeholdt 4 smukke blaa Æg. „Hunnen fløj over mig

og lod et ret velklingende kort Skrig høre“. G. P. besluttede nu at skyde en af Hunnerne ved Reden, for at faa Arten fastslaaet, og han vilde derpaa tage Æggene, men den ene Rede kan han ikke finde igen og den anden finder han tom. Til Trods for, at GAMST PETERSEN har kendt den Blaa Kærhøg, *Circus cyaneus*, lykkedes det ham altsaa ikke at fastslaa, om det var denne Art eller Hedehøg, *Circus pygargus*, som ynglede i Store Vildmose saa tidligt som 1892.

Kirkeugle, *Athene noctua*. Paa Skraaningerne af Tise Bakker opdagede jeg midt paa Eftermiddagen 21. 4. 92 1 Kirkeugle siddende opret og ganske stiv paa en Dyrge Sand udenfor et Hul, der gik ind i Bakken. Lidt efter fløj den ud paa Marken, fangede et Bytte og vendte tilbage til Sanddyngen. Bagefter fandt jeg flere Grave ind i Bakkerne, alle havde de en passende Størrelse for *Athene*. De var øjensynlig gravede af den og tjente som Bolig for den. En anden Kirkeugle traf jeg lidt efter, ligeledes siddende frit paa en af de lyngbevoksede Bakkeskrænter.

Mosehornugle, *Asio flammeus*. Sidst i Juni eller først i Juli 78 jagede jeg en Ugle op fra det høje Græs paa en Eng ved Bygholm. Iagttaget 22. 5. 85 ved Filsø. Flere set ved Store Vildmose 92.

Grønspætte, *Picus viridis virescens*. 17. 5. 86 et Stk. ved Havrum Skov. I Foraaret 1876 hørte og saa jeg den hyppigt i Frijsenborg Lystskov. 10. 3. 87 saa og hørte jeg 3 i Ry Mølleskov. 22. 4. 87 sad en Grønspætte i Toppen af en Eg og skreg lige overfor Sofiendal Skov. I Nærheden ude ved Engen saas en anden komme fra et stort Hul paa en Bøg. I Skoven ved Ravn Sø saas Grønspætten 2. og 8. 4. 88.

Ravn, *Corvus corax*. 31. 3. 78 hørte og saa jeg den ved Gyllingnæs Skov. 22. 4. 78 Rede i Stensballegaard Skov. 4. 5. 78 Rede med næsten fuld-voksne Unger i Ørnstrup Skov paa en Bøg, lavt og let tilgængeligt. 23. 3. 79 et Par ynglende i Nørreskoven paa Als, Hunnen laa paa Reden. 19. 4. 79 et Par ynglende i Egelunden, Als, og 22. 4. et Par ynglende i en Skov ved Sandvig (Als). 4. 3. 80 traf jeg den ved Reden i Moesgaard Skov. 12. 4. 80 Rede med 4 smaa nøgne Unger og 1 Æg i Constantinsborg Skov. I April 80 iagttog jeg, at Ravnene baade fra Moesgaard og Constantinsborg daglig trækker ud til Egaa Fed. 17. 3. 82 et Par ynglende i Folehaveskoven ved Hørsholm og 19. 3. et Par i Rudeskov. 2. 4. 82 traf jeg Ravnene ved Reden i Moesgaard Skov og 4. 4. fandt jeg dem i Constantinsborg Skov ved samme Rede som i 80. 15. 4. 82 et Par ynglende i Rosenholm Hestehave og 22. 4. et Par i Amaliegaard Skov. 4. 4. 83 tog jeg af Reden i Constantinsborg Skov (samme Rede som 80) 7 noget rugede Æg. 10. 4. 83 traf jeg i Nærheden af Draved Skov ved Tønder en Ravn siddende paa Marken nærved et nylig dræbt lille Lam, hvis Mave var aabnet og Indvoldene borte. I Draved Skov fandt jeg lidt senere en Rede, hvori der vistnok var Unger. 22. 4. 83 et Par ynglende ved Løgumkloster i en ubetydelig lille Skov. 18. 3. 84 i en nybygget Rede i Constantinsborg Skov 4 friske Æg, hvilke jeg tog, og 29. 3. et Par ynglende i Kalø Skov. 22. 3. 86 traf jeg Parret ved Reden i Moesgaard Skov. 4. 4. 86 fandt jeg Parret i Amaliegaard Skov ynglende i samme Rede som 82. I 86 ynglede der intet Ravnepar i Rosenholm Hestehave, men derimod vistnok et Par i

Vosnæsgaard Skov. 7. 4. 86 Parret i Constantinsborg Skov ynglende i samme Rede som 84. 10. 4. 86 i Silkeborg Sønderskov et Par ynglende paa en gammel, svær Bøg. 17. 4. 86 traf jeg ikke Ravne i Kalø Skov, men derimod et Par i Lyngsbækgaard, hvor de hele Eftermiddagen saas ved Hejre- og Raagekolonien. 25. 5. 86 Parret ved Reden i Amaliegaard Skov og 26. 5. ved Reden i Constantinsborg Skov. 17. 3. 87 Rede i den større Skov tæt Nord for Toustrup. Ravnen laa paa Reden, men fløj af længe inden jeg kom derhen. Reden var usædvanlig høj og stor. 16. 5. 92 6 Ravne ved Saltum. (Af Dagbogens Optegnelser fremgaar det, at Ravnene fra Moesgaard og Constantinsborg var meget lokale, og Parrene holdt sammen og blev set paa omtrent hver Ekskursion Vinteren igennem).

Misteldrossel, *Turdus viscivorus*. I Foraaret 1875 traf jeg den meget almindeligt i den sydlige Udkant af Hald Bøgeskov. 25. 4. 76 Rede i Udkanten af Søbygaard Skov paa en Bøg. 17. 4. 82 et Par i Møgelkjær Skov ved en næsten færdig Rede, endnu uden Æg, meget højt oppe paa en ældre Bøg. 7. 5. 82 traf jeg i Havrum Skov paa en ung, halv væltet Gran en Rede med 4 stærkt rugede Æg, og noget efter fandt jeg paa unge Ege, der var stærkt overgroede af graa Laver, 3 tomme Reder og 2 Reder med resp. 4 og 5 friske Æg, hvilke jeg tog. 11. 1. 87 saa jeg for første Gang Misteldrosslen om Vinteren. Der var 2 Fugle sammen. I Ry Sønderskov traf jeg 2 Par 7. 4. 87 og 19. 5. fandt jeg en Rede med 4 Unger i Bøg.

Sjagger, *Turdus pilaris*. 24. 5. 79 1 Stk. ved Søviggaard, Filso.

Gul Vipstjert, *Motacilla flava*. 27. 8. 80, ligesom flere Gange i samme Maaned, iagttog jeg, at hele Flokke kom til Brabrand Sø og satte sig til Ro i Rørene. 27. 9. overnattede den endnu der i Mængde.

Høgesanger, *Sylvia nisoria*. 6. 6. 80 fandt jeg i et lille Krat paa Viby Eng den første Rede med 6 friske Æg. Reden, der var lavet af Straa og foret med Hestehaar, stod i en buskformet Bøg. Den var større end de andre Sylviere. Jeg saa baade Han og Hun, der var meget sky. 17. 6. 80 fandt jeg ved Fiskerhuset atter en Rede med 5 stærkt rugede Æg af en mere spids Form. 2. 7. 82 i et Krat paa Engen ved Femmøller en Fugl, der øjensynligt havde Rede eller Unger tætved. 27. 5. 86 nærved Fiskerhuset 2 Reder med 2 og 3 Æg. 31. 5. var der i disse Reder 5 og 6 friske Æg; paa samme Dag fandt jeg en ny Rede med 5 friske Æg. De 2 Reder var anbragte i Hvidtjørn, den 3. i en buskformet Bøg.

Havesanger, *Sylvia borin*. 24. 6. 79 fandt jeg i Egelunden ved Nordborg en ikke færdigbygget Havesangerrede paa en Bøg, ca. 3—4 Alen fra Jorden. Reden var anbragt paa en Gren kun $\frac{1}{2}$ Alen fra en Jernspurverede med 2 Æg, der var bygget paa samme Gren inde ved Stammen. 29. 6. indeholdt begge Reder 5 Æg.

Sortmejse, *Parus ater*. 10. 2. 76 saa jeg 1 Sortmejse sammen med Musvitter udenfor Haven ved Frijsenborg. 21. 2. 82 3 Stk. i Folehaven ved Hørsholm. 2. 4. 86 1 Stk. i Skaade Skov og 6. 5. et Par i Amaliegaard Skov.

Toplærke, *Galerida cristata*. I April 80 var den almindelig ved alle større Landeveje omkring Aarhus. Hele Vinteren 80—81 har jeg jævnlig

set den ved Vestervig. Juli 86 var den almindelig ved Høver, og November 86 saa jeg den almindeligt ved Gudenaå omkring Svstrup.

Tornirisk, *Carduelis cannabina*. I Vildmosen fandt jeg i Lyng paa Jordan Torniriskens Rede med 5 rugede Æg. Reden var foret med Faareuld.

Urfugl, *Lyrurus tetrix*. I Foraaret 75 ynglede 2 Par paa Heden Nord for Kompedal Plantage. 21. 5. 85 fortalte Pastor BLOCH i Aal Præstegaard mig, at Urhøns nu ikke sjældent saas deromkring i de med høj Lyng bevoksede Klitter. I Store Vildmose saas de hyppigt Foraaret 92; 24. 3. var ca. 20 Hanner i fuld Leg paa Skoggerplads, og 3. 5. saas Flokke paa 25—30 Hanner. 19. 5. en Rede med 9 Æg og 29. 5. en med 4 Æg. 5. 6. var 30 Hanner paa Skoggerplads.

Hjejle, *Charadrius apricarius*. 8. 5. 81 traf jeg 2 Par paa Hedesletter i Ørum Klit og fandt det ene Pars Rede med 4 friske Æg. Reden var foret med lidt graa Laver og nogle Melbærblade og anbragt mellem graa Laver og Lyng. 15. og 20. 5. traf jeg flere Par paa Sletterne i Ørum Klit og i Klitten fra Ørum til Agger. Paa Sletter nærmere Havet i Ørum Klit traf jeg den i noget større Antal 12. 6. 81. I Store Vildmose fandtes flere Par i Maj og Juni 92.

Hvidbrystet Præstekrave, *Charadrius alexandrinus*. 22. 3. 80 saa jeg de første 2 paa Egaa Fed og 10. 4. var den i Mængde til Stede. 19. 4. 80 fandt jeg paa den med kort Lyng og graa Laver bevoksede Slette en Rede med 2 Æg; 21. 4. var der 3 friske Æg. 28. og 30. 5. 80 almindelig i Nærheden af Langøre. 12. 6. 80 paa Egaa Fed en Rede med 2 Æg og 18. 6. en Rede med 3 stærkt rugede Æg. 28. 9. 80 var paa Egaa Fed mange sammen med Alm. Præstekrave og Ryler. 20. 5. 81 i Mængde paa Agger Tange, fandt en Rede med 3 friske Æg. 25. 5. 2 Reder med 3 friske Æg i hver og 12. 6. 7 Reder med hver 3 Æg, næsten alle mer eller mindre rugede, samt 16. 6. 4 Reder med 3 Æg i hver. Alle Rederne var anbragte paa højtliggende, smaastenede Partier, hvor der spredt voksede smaa Strandplanter. 2. 6. 82 flere Stk. paa Aal ved Ebeltoft. 24. 5. 85 i Mængde paa Nymindegab Tangen, fandt 3 Reder med 2—3 og 3 Æg. 6. 5. 86 var den i sædvanlig Mængde paa Egaa Fed.

Stork, *Ciconia ciconia*. 24. 5. 86 var der i Aarslev mindst 12 ynglende Par.

Sort Stork, *Ciconia nigra*. I August 75 traf jeg en Sort Stork i en Hedemose ved Kompedal Plantage. 23. 3. 76 Parret ved Reden i Frijsenborg Lystskov. Sidst i April 76 et Par ynglende i Havrum Skov, hvor Reden var anbragt paa en yngre Eg. 27. 4. 78 fandt jeg i Møgelkjær Skov en gammel, nu ubeboet, Rede paa en vandret Gren lavt nede paa en mægtig Eg. Et Par Timer senere saa jeg et Par flyve over Skoven, hvor de skal have bygget en ny Rede paa en Bøg. 17. 5. 78 1 Stk. paa en Eng udenfor Ristrup Skove. Imellem 8. og 20. 8. 79 et Stk. paa Tipperne. 21. 5. 80 fandt jeg Reden i Havrum Skov helt forfalden og forladt. Storkene skal nu have forladt Skoven. 20. 4. 82 havde Parret i Frijsenborg Lystskov Rede paa en gammel Bøg, ikke ganske lavt, men let tilgængeligt. Der var 1 Æg i Reden og Skallen af et andet Æg laa paa Redekanten. Reden var meget høj, smuk cirkelrund, lavet af smaa Grene og

Kviste, ovenpaa med en nydelig rund, lidt fordybet Mosrede. 22. 4. 82 fandt jeg i Rosenholm Skov en gammel forladt Rede meget lavt. 7. 5. 82 4 Æg i Reden i Frijsenborg Lystskov. 10. 4. 83 fandt jeg i Draved Skov (Tønder) paa den nederste meget tykke Gren af en meget svær Eg en Rede og den ene Stork staaende i den. 3. 5. 83 var der 4 friske Æg i Reden. Hannen stod paa en tyk Gren ved Siden af Reden, og Hunnen laa i den. Det sneede stærkt, og begge Fuglene ventede saa længe som muligt med at flyve bort; jeg var da allerede halvt deroppe. Ogsaa denne Rede var fuldstændig rund med et tykt Lag Mos ovenpaa. 15. 4. 83 fandt jeg i Draved Skov en anden Rede og Parret derved, men senere kunde jeg ikke finde den igen. 23. 5. 85 paa Tipperne 3 Stk. staaende i et Vandløb. 4. 4. 86 fandt jeg i Amaliegaard Skov en Rede anbragt paa den nederste Gren af en tyk Bøg, men saa ingen Fugle. Skovbunden nederunder var aldeles hvid af Ekskrementer. Den forblev ubeboet. 7. 4. 87 fandt jeg den Sorte Storcks Rede i Ry Sønderskov. Reden var endnu tom. Senere saa jeg et Par Storke kredse højt oppe, og endnu senere paa Dagen saa jeg yderligere et Par og en enlig Fugl. 27. 4. et Par ved Ravn Sø. 8. 5. 87 besteg jeg Reden i Ry Sønderskov. Der var kun et frisklagt Æg i Reden, der var aldeles flad uden Spor af Fordybning. Ægget laa trykket ned i Moslaget. Under Reden laa Skallen af et andet Storkeæg. 19. 5. fandtes Reden tom og forladt. 3. 4. 92 fandt jeg en gammel Rede i Stagsted Skov.

Tinksmed, *Tringa glareola*. I Maj 75 traf jeg et Par ved Reden i en lille Lyngmose mellem Aunbjerg og Hald. 24. 5. 79 traf jeg et ikke ringe Antal langs Aaen forbi Søviggaard til Filsø. 18. 6. 79 3 Stk. ved Aaen fra Hop Sø til Havet, Als. 3. 5. 81 flere i Flade og Ørum Sø og 8. 5. et stort Antal paa en udstrakt Kærstrækning Nordvest for Ørum. 10. 5. 81 saa jeg den overalt ved de smaa Hedemose Øst for Vestervig; 5. 6. fandt jeg der flere Gange halve Æggeskaller spredt omkring. Foruden enkelte Par i Flade og Ørum Søer var den især meget almindelig ved Klitsøerne i Ørum Klit. 31. 5. 84 traf jeg kun faa langs Aaen fra Snorum Kro(?) til Filsø. Henad Aften samme Dag gik jeg hen over en ganske tør lyngbevokset Strækning ved den nordøstlige Bred af Filsø, da pludselig en Tinksmed foer ud fra en Lyngtue ved min Fod og med høje ynkelige Skrig flagrede tæt omkring mig. Skjult under de udhængende Lynggrene ved Siden af Lyngbusken laa der 4 stærkt rugede Æg paa den nøgne Jord i en ubetydelig Fordybning. 3. 5. 86 et Par i en Mose mellem Egens og Grønfelt paa Mols. 13. 5. 86 flere Par i Egaa Mose. 22. 5. kun 1 Stk. i Egaa Mose. Foraar og Forsommer 92 traf jeg den ret hyppigt i Store Vildmose.

Hvidklire, *Tringa nebularia*. Paa Tipperne skød jeg et Stk. Den havde Mave og Hals proppet fuld af store Larver, der nu krøb ud igen.

Tredækker, *Capella media*. I August midt i Tredserne har jeg truffet den ganske almindeligt og hyppigt set den skudt paa de mere tørre Partier af Engene langs Aarhus Aa. 26. 6. 81 jagede jeg en Fugl op fra et lille Kær ved Kanalen udenom Ørum Sø.

Engsnarre, *Crex crex*. 23. 5. 79 skræmmede jeg et Stk. op fra den lille tørre Ø i Filsø. 30. 5. 80 hørte jeg 1 skrige vedholdende fra en høj

Rapsmark ved Maarup paa Samsø. 17. 6. 80 fandt jeg ved Fiskerhuset paa Baneskraaningene under Telegraftraaden en død Fugl. 26. 5. 81 jagede jeg i Hillerslev Kær 1 Stk. op, og 12. 6. 1 Stk. ved en lille Sø i Ørum Klit. 22. 5. 86 hørte jeg den i Egaa Mose allevegne, hvor jeg gik. 27. 5. 86 hørtes den skrigende vedholdende ved Siden af Jernbanebroen ved Fiskerhuset, og 31. 5. hørte jeg den igen paa samme Sted. 21. 5. 87 var *Crex* kommet til Egaa Mose, den hørtes rundt om. 29. 5. hørtes kun en Fugl.

Klyde, *Recurvirostra avosetta*. 25. og 26. 5. 78 traf jeg den i stort Antal paa Tipperne. Paa Grund af Mangel paa Erfaring fandt jeg dog kun 2 Reder med 1 og 2 Æg — begge Reder paa næppe tør, rød Dyndjord. Æggene var helt røde af Dynd. 10. 6. 78 paa Tipperne en Rede med smaa Dununger. 26. 4. 81 i Ørum Sø en Flok paa 30—40 Stk. og 1. 6. paa en leret, men tør Plet mellem Smaasten 9 Reder med 1, 2, 3, 3, 4, 4, 4 og 4 friske Æg. Alle Rederne var tæt ved hverandre, svage Fordybninger, sparsomt forede med Straa. 12. 6. 81 fandt jeg i Ørum Sø en Rede med 2 smaa Dununger og 1 Æg, en Rede med en lille Dununge og 1 Æg, samt 2 Æg liggende hver for sig. Samme Dag fandt jeg desuden en Rede med 4 friske Æg og ude paa Agger Tange i Sandet en Rede med 3 smukt grønne, friske Æg. 23. 5. 85 paa Tipperne i kort Græs ikke langt fra hverandre 4 Reder med 3, 4, 4 og 4 Æg.

Rovterne, *Hydroprogne tschegrava*. 23. 5. 1879 iagttog jeg et Par paa en fremspringende Odde i Filsø. Jeg sejlede saa nær forbi dem, at jeg tydeligt saa det store røde Næb. Den ene blev roligt siddende paa Sandet, hvorimod den anden lettede i god Tid.

Dværgterne, *Sterna albifrons*. 18. 6. 80 fandt jeg paa Egaa Fed paa en sandet Mark med lav og tynd Vaarsæd 2 Reder med 1 og 2 omtrent fuldstændig udrugede Æg. Det ene Kuld paa 2 Æg tog jeg med hjem i en Æske med Vat — 20. Juni — og satte dem i en Bordskuffe paa et meget varmt Kvistkammer. Da jeg næste Dags Eftermiddag stod ved Bordet, hørtes af og til en tydelig Piben tæt ved mig, og det viste sig, at Lyden kom fra Bordskuffen. Jeg aabnede nu Æsken og fandt da begge Æg med itupikket Skal, og de smaa Fyre pippede derinde. Om Eftermiddagen 22. 6. kom der en Unge ud af det ene Æg, dog ikke uden Hjælp af mig. Den anden Unge laa død i Ægget.

Sortterne, *Chlidonias nigra*. 20. 5. 78 i Mængde langs den sydlige Del af Ringkøbing Fjord. 18. 6. 79 saa jeg ved Hop Sø paa Als 2 Sortterner slaa heftigt skrigende ned paa 2 Stokænder, der fløj lavt hen over en gl. med Vand fyldt Tørvegrav. Da jeg kom derhen, fløj en Terne op fra Vandet, og jeg fandt da dens Rede (med 2 Æg), bygget af grønne Vandplanter ovenpaa 2 paralleltliggende Mellemstokke af en større Vandplante, der nu halvraadne svømmede paa Vandets Overflade. Der var overalt i Hullet $1\frac{1}{2}$ —2 Alen vand. 21. 6. 3 Æg i Reden. Samme Dag fandt jeg en anden Rede (med 2 friske Æg) anbragt paa ganske samme Maade som ovennævnte Rede. 24. 6. var der endnu kun 2 Æg i sidste Rede. Samme Dag var der i den førstfundne Rede, af hvilken jeg d. 21. havde taget de 3 læderbrune Æg, atter lagt 1 Æg (af grøn Grundfarve). 29. 6. 2 Æg i denne Rede. 17. 6. 80 fandt jeg en Koloni paa 10—15 Par ynglende

ovenpaa svømmende Vandaks midt ude i Brabrand Sø. 3. 5. 81 den første Sortterne i Ørum Sø, men 6. 5. var den til Stede i stort Antal og 10. 5. saa jeg den overalt ved de smaa Hedemoser Øst for Vestervig. 26. 5. 81 i Mængde ved Bro Mølle og Hillerslev Kær. 5. 6. 81 i en lille Hedemose Øst for Vestervig 5 Reder med 3 friske Æg i hver. Alle Rederne svømmede paa Vandets Overflade; der var ca. 1 Fod Vand. Paa en tør Startue i en anden lille Mose i Nærheden fandt jeg en Rede med 3 Æg; her laa Fuglen død ved Siden af Reden, kvalt i en Snare af Hestehaar. 11. 6. 81 paa en Sivtue i Vandet i Ørum Sø en Rede med 3 friske Æg. Der yngede mindre Kolonier rundt omkring paa passende Steder i den næsten helt udtørrede Sø. 12. 6. 81 en mindre Koloni ynglende paa den sumpede Bred af Ove Sø nærved Madsted — flere Reder med Æg. 26. 6. 81 et Par med smaa Unger, der svømmede rask ind mellem Rørene paa en større Tørvegrav ved Ørum Sø. En af de gamle Fugle slog gentagne Gange rasende ned paa min store hvide Straahat. 16. 7. 81 mange Unger fløj omkring Ørum Sø; de gamle Fugle havde nu hvid Strube. 6. 5. 82 flere Stk. ved Bogen Sø paa Mols. 28. 5. 87 yngede der ligesom i 82 en lille Koloni ved Bogen Sø. I Maj og Juni 92 saas faa Stk. i St. Vildmose og 26. 6. 92 fandt jeg en Koloni i Sandemosen, ynglende i større Tørvegrave med Hængedynd.

Graagaas, *Anser anser*. 28. 5. 80 fandt jeg paa Yderste Holm, Øst for Samsø, en Rede af Graagaasen. Reden, i hvilken der laa Rester af Æggene, fandt jeg mellem Tjørnene paa Toppen af Holmen. Ifølge Udsagn af Lodserne paa Langøre skal den endnu yngle temmelig almindeligt paa de indre Holme.

Sule, *Sula bassana*. 5. 4. 81 fandt jeg ude i Stranden ved Tolbøl Klit en død gammel Fugl.

Selvfølgelig er GAMST PETERSENS Optegnelser ikke fuldstændige, og blandt Dagbogens mange Sider er der enkelte blanke Blade. Saledes er der ingen Redefund af Fiskeørn og Hvepsevaage og der er heller ikke Optegnelser om Iagttagelse af Hedehøg, Gransanger og Topmejse. Dagbogen indeholder ingen Notater om Rørdrum, Sildemaage og Knopsvane, og — mærkeligt nok — heller ingen Iagttagelser af Atling, Troldand, Stor og Lille Skallesluger og Graastrubet -, Sorthalset - og Lille Lappedykker.

Alligevel giver GAMST PETERSENS Optegnelser et interessant Billede af det Fugleliv, der for 50—60 Aar siden fandtes i de Egne af Landet, hvor han færdedes. Ornithologernes Mentalitet var den Gang anderledes end nu, og der var ingen Forstaaelse for Fredning og Beskyttelse af Fuglene og deres Reder. Som saa mange andre af den Tids Ornithologer var GAMST PETERSEN, hvad man nu vil betegne som en ondartet Ægrøver. Det skal

dog skrives paa hans Kreditside, at han gennem sine udførlige Optegnelser har efterladt et Materiale, som rummer mange interessante Iagttagelser.

Dompap, *Pyrrhula pyrrhula* (L.), som Ynglefugl i Danmark.

Indvandring og Udbredelse.

Af POUL JESPERSEN.

With a summary in English.

(Dansk zootopografisk Undersøgelse vedrørende Fugle. Beretning Nr. 14).

Medens Dompappen som bekendt hører til en af vore almindeligste Vintergæster, er den først i nyere Tid med Sikkerhed truffet ynglende inden for Landets Grænser. Gennemser man den foreliggende ældre Litteratur, vil man saaledes ikke finde Oplysninger om dens Ynglen her i Danmark, og den synes da ogsaa først at være indvandret som Ynglefugl i Løbet af de sidste 20-30 Aar.¹⁾ Det maa anses for ret udelukket, at en iøjnefaldende Fugl som Dompappen kan have ynglet her i ældre Tid uden at det var blevet bemærket, og der foreligger da heller ikke, saavidt det er mig bekendt, Iagttagelser af oversomrende Fugle, før Dompappen er konstateret som ynglende her i Landet.

Nærværende Arbejde skal dels søge at klarlægge Dompappens Indvandringshistorie og dels at give en Fremstilling af dens Udbredelse som Ynglefugl i vore Dage. Det er utvivlsomt en Fugl, der stadig vil brede sig inden for Landets Grænser, hvorfor det ogsaa fremtidig vil være af Interesse at have Opmærksomheden henledt paa dens Forekomst som Ynglefugl og følge dens Udbredelsesforhold.

¹⁾ Ved at gennemgaa Ægsamlingerne i Zoologisk Museum i København har jeg dog fundet Æg, der angives at tilhøre Dompap, og som er vedføjede Etiketter med følgende Paaskrift: „Randers 1888 (Lærer Andersen)“, „Egebæksvang ¹⁴/₅ 1893“ og „Vallø“ uden Angivelse af Dato. Samtlige Æg har tilhørt Wedell-Wedellsborg Samlingen. Da der imidlertid intetsteds i Litteraturen findes Oplysninger om, at Dompappen under frie Forhold er fundet ynglende her i Landet i Slutningen af forrige Aarhundrede, maa man sikkert betragte de foreliggende Æg som stammende fra Fugle i Fangenskab.